

عبور صنعت برق از رکود سنگین دهه ۹۰

صفحه ۸

صفحه ۱۳

چاوش خونِ روضه خون

اثر جدید محسن چاوشی برای قیام امام حسین (ع)
بازخوردهای اجتماعی مثبت فراوانی داشت

www.fdn.ir | Sat | 22 Jul 2023 | vol.15 | No. 3918 | 16 Pages

آتش به حیثیت اپوزیسیون

سکوت و همراهی ایران ستیزان درباره هتک حرمت قرآن در سوئد
اثبات ارتباط آنها با موساد و سیا است

وحید سهرابی فر، مترجم کتاب اخلاق و اصالت در گفت و گو با «فرهیختگان»:

آزادی به سمتی حرکت می‌کند که خود ویرانگر است

۱۶

به ریشه افکار عمومی تبر نزنیم

حکم نهایی دیوان عالی کشور درباره اکبر طبری گامی مثبت است
اما معطل نگه داشتن افکار عمومی درباره یک موضوع مهم چه معنایی داشت

۱۷

عضو هیات علمی پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی:

هوش مصنوعی قبل از تکنولوژی فرهنگ بهره‌مندی از داده می‌خواهد

۱۸، ۱۹

یادداشت - ۲

پایان افسانه پلورالیسم سیاسی، شروع واقعه ایدئولوژی عرف‌گرایی

و تحریم شدید ایران ذیل همین دوگانه از طرف غرب ساخته شده تا بتواند برای بقای سیاسی خود همیشه دیگری را معرفی کند و به علت عدم عقلانی بودن آنها باید آنها را تسخیر کرد تا عقلانی شوند.

نکته دومی که اصل بحث این نوشتار است خنثی نشان دادن امر عرفی است! در حالی که همان طور که ویلیام کاونان، پیتر برگر و جان میلیبک به درستی می‌گویند امر عرفی خود شکلی از ایدئولوژی یا حتی شکلی از یک دین جدید است که می‌تواند خطرناک‌تر از هر نوع اسلام‌گرایی باشد، قبل‌تر گفته‌ام که بیش از ده‌ها میلیون کشته در جنگ‌های جهانی اول و دوم دقیقاً نشان از تعلق به امر عرفی است. مساله‌ای که در بحث امر عرفی اهمیت دارد، شکل ساختاری است که امر عرفی در آن بافت و ساختار شکل می‌گیرد.

هنگامی امر عرفی به امر قدسی برتری می‌یابد و امر قدسی از صحنه سیاسی و اجتماعی حذف می‌شود که همه سیستم‌ها مجبورند جایگزینی برای آن ایجاد کنند که نظم جدیدی شکل این نظم‌های جدید بیرون از ناسیونالیسم، لیبرالیسم و مارکسیسم نخواهند بود؛ چراکه همه حکومت‌ها نیازمند شکلی از غایت‌سازی و حتی اتویا برای بقا و ماندگاری هستند، مثلاً ایده ملی‌گرایی در دوره هیتلر یا ایده پایان تاریخ فوکویاما برای لیبرالیسم در همین پازل امر عرفی است.

به گونه‌ای هیچ کدام از مساحت‌هایی که با امر عرفی ظهور می‌کند غیر ایدئولوژیک و خنثی نیستند و امر عرفی اتفاقاً در بستری تمام و کمال ایدئولوژیک رشد می‌کند و تک‌تک انسان‌های معمولی امر روزمره را به نوعی با شکلی از ایدئولوژی پیوند می‌دهند و این مساله دقیقاً همان بعد معرفتی است که هیچ‌گاه مطرح نمی‌شود یا در پس دوگانه امر قدسی و امر عرفی پنهان می‌شود.

بنظر می‌رسد حمله به افرادی مثل شریفی‌زارچی یا حتی افرادی که خود را وسط‌باز معرفی می‌کنند، نشان‌دهنده این است که در ایران و حتی جهان با مساحتی از سیاست روبرو هستیم که به هیچ عنوان غیرایدئولوژیک نیست و پلورالیسم سیاسی یا سکولاریسم سیاسی بیش از آنکه واقعی باشد، نوعی برساخت است که در لحظه وقوع و رخداد خود امر عرفی را به ایدئولوژیک‌ترین سطح خود نزدیک می‌کند و حتی انسان‌های معمولی زندگی روزمره را به سربازانی ایدئولوژی زده یکی از ایسم‌ها جهان مثل لیبرالیسم و ناسیونالیسم تبدیل می‌کنند و این رخداد از این جهت اعتبار دارد که ابتدا دوگانه ساخته شده از بین امر قدسی ایدئولوژیک و امر عرفی غیرایدئولوژیک منسوخ می‌کند و از طرفی نشان می‌دهد حملاتی به امثال شریفی‌زارچی و طرح بحث‌های مثل بحث مرعشی در روزنامه سازندگی دعوی ایدئولوژی است تا دعویایی بین خیر و شر...

در پایان البته باید گفت طرح بحث‌هایی مثل ملی‌گرایی در مقابل اسلام‌گرایی، درست است که دعویایی ایدئولوژیک است اما متأسفانه نمایندگان ایدئولوژی ملی‌گرایی در ایران هم از سطح جهانی خود عقب‌ترند و ملی‌گرایی را نه به عنوان طرح بحثی برای ارتقای ایران، بلکه بیشتر هضم شدن در ایدئولوژی امر جهانی طرح می‌کنند.

انا لله و انا الیه راجعون

جناب حجت‌الاسلام والمسلمین

آقای حاج شیخ محسن اراکی دامت افاضاته

خبر درگذشت همسر مکرمه جنابعالی موجب تأثر و تألم فراوان گردید. اینجانب صمیمیت وارده را به جنابعالی و بیت معزز تسلیت عرض نموده، از خداوند متعال برای آن بانوی مومنه، رحمت واسعه الهی و برای بازماندگان صبر جمیل و اجر جزیل مسالت می‌نمایم. علی‌اکبر ولایتی

حکمرانی اخلاقی برای حفظ تمدن بشر در عصر هوش مصنوعی

کارگزاران اخلاقی خودمختار؟، فراهوش، تکنیکی و تغییرات در طبیعت انسان. اما در مقابل این چالش‌ها چه باید کرد؟ آیا حکمرانی هوش مصنوعی صرفاً با کسب‌آمادگی فنی و بدون تجهیز شدن برای کاهش مخاطرات و زیان‌های ناشی از آن، امکان‌پذیر است؟ اگر توسعه این فناوری با محوریت اصول اخلاقی محور قرار گیرد، آیا صرفاً الگوبرداری از اصول و چهارچوب‌های اخلاقی کشورهایی که در حوزه هوش مصنوعی پیشرو هستند، کافی است؟ اینها، سوالاتی هستند که جامع‌ها و حاکمیت‌ها برای جلوگیری از افتادن در دام هوش مصنوعی، باید برای آنها به دنبال پاسخ باشند.

حکمرانی اخلاقی هوش مصنوعی، موضوعی است که به این مهم می‌پردازد. حکمرانی اخلاقی، مجموعه‌ای از فرآیندها، فرهنگ‌ها و ارزش‌های طراحی‌شده برای تضمین بالاترین میزان استاندارد رفتار انسان است. می‌توان گفت که به تبع این تعریف، حکمرانی اخلاقی هوش مصنوعی، مجموعه‌ای از فرآیندها، فرهنگ‌ها، اصول و ارزش‌های طراحی‌شده برای جلوگیری یا مقاومت در برابر رفتارهای غیراستاندارد و اخلاقی ماشین است. در واقع در این زمینه، آینده و جریان پیشرفت هوش مصنوعی به حدی نامشخص و غیرشفاف است که با وجود تمام تلاش‌ها، باز هم تضمین اخلاقی بودنش، ادعایی بیش نیست.

جمع‌بندی و پیشنهاد

حکمرانی در هر جامعه، با نظام ارزش‌های آن جامعه پیوندی ناگسستنی دارد. حکمرانی اخلاقی هوش مصنوعی، مجموعه‌ای از فرآیندها، فرهنگ‌ها، اصول و ارزش‌های طراحی‌شده برای جلوگیری یا مقاومت در برابر رفتارهای غیراستاندارد و اخلاقی ماشین است. هرآنچه که بخواهد در این حد با زندگی بشر در هم تنیده شود، لازم است از اصول و کدهای اخلاقی هم تبعیت کند. بنابراین در بلندمدت، کشورهایی که بتوانند هوش مصنوعی را مبتنی بر اصول و ارزش‌های خود توسعه دهند، دارای مزیت استراتژیک خواهند بود. با وجود تلاش‌های گسترده جهانی که برای اخلاق‌مداری هوش مصنوعی انجام شده و آن جمله می‌تواند به «سند توصیه‌نامه اخلاق هوش مصنوعی یونسکو» اشاره کرد، اتکالی صرف به این اصول کلی، کافی نبوده و صدمات جبران‌ناپذیری برای کشور به دنبال خواهد داشت. به دیگر سخن، مشارکت ایران در تدوین این سند و اسناد مشابه، بسیار ارزشمند است و توصیه می‌شود اما خود نیازمند بررسی موشکافانه‌تر و با جزئیات بیشتری است که از ارزش‌ها و اصول اخلاقی نشأت گرفته باشد. در واقع حتی اگر سرفصل‌های اخلاقی کشورهای مختلف، مشترک باشد به‌طور مثال، همگی روی ویژگی‌های منصفانه بودن هوش مصنوعی اتفاق نظر داشته باشند، اماممکن است تعریف‌ها و برداشتهای متفاوتی در مناطق و کشورهای مختلف نسبت به موضوع انصاف و عمق آن وجود داشته باشد.

پی‌نوشت

1. Max Tegmark
2. Cognitive manipulation
3. Societal polarization
4. Machine consciousness
5. "Awakening" of AI
6. Autonomous moral agents

منابع

- چاپرک، علی؛ موسوی، آرش و الستی، کیوان، ۱۳۹۸، «چیستی اخلاق علم و فناوری»، اخلاق در علوم و فناوری. گرین، جاشوا؛ ۱۴۰۰، «قبیله‌های اخلاقی»، انتشارات هرمزد. Chartered Governance Institute, "Ethical Governance of AI," 2022. Daly, A., Hagendorff, T., Li, H., Mann, M., Marda, V., Wagner, B., Wang, W. W., & Wittebom, S. (2019). Artificial intelligence, governance and ethics: global perspectives. The Chinese university of Hong Kong faculty of law research paper (2015-2019). Siau, K., & Wang, W. (2020). Artificial intelligence (AI) ethics: ethics of AI and ethical AI. Journal of Database Management (JDM), 31(2), 74-87.

فاطمه کنعانی

عضو هیات علمی پژوهشگاه مطالعات فناوری

همه چیز از این سوال آن تورینگ آغاز شد؛ و آیا ماشین‌ها می‌توانند فکر کنند؟

تلاش‌های دانشمندان و متخصصان برای پاسخ به این سوال، موجب ایجاد توسعه هوش مصنوعی شده است. امروزه دامنه این پیشرفت‌ها تا جایی گسترده شده که همه زندگی بشر را احاطه کرده است. کمتر کسی است که بر مزایای بالقوه توسعه این فناوری، اذعان نداشته باشد؛ به عقیده مکس تگمارک، «هرآنچه در مورد تمدن مورد پرسند بشر است، محصول هوش است. لذا تقویت هوش انسانی توسط هوش مصنوعی، تا جایی که بتوان آن را مدیریت کرد، می‌تواند به شکوفایی تمدن منجر شود. این جمله‌ها بسیار عمیق و تأمل برانگیز است. با این حال، پیامدهای منفی و خطرانی که می‌توان برای این فناوری متصور شد، کافی است تا به مقوله‌ای حول انگیز تبدیل شود. استیفن هاوکینگ، فیزیکدان و دانشمند برجسته انگلیسی، نیز گفته است: «موفقیت در ایجاد هوش مصنوعی موثر، می‌تواند بزرگ‌ترین یا بدترین رویداد تاریخ تمدن بشر باشد، مگر اینکه یاد بگیریم چگونه خود را برای رویارویی با خطرات احتمالی آن آماده کرده و از آنها اجتناب کنیم.» البته در مورد بسیاری از فناوری‌ها، بررسی مخاطرات و خطرات جانبی آنها بر تمدن بشر، حائز اهمیت است اما ظرفیت تقریباً نامحدود هوش‌انگیز و ماهیت عدم قطعیت هوش مصنوعی، بر اهمیت موضوع افزوده است. برای مثال، طبق پیش‌بینی‌های آژانس جاسوسی ایالات متحده در مورد فناوری‌های دیجیتال و پیشرفت‌های هوش مصنوعی در سال ۲۰۲۰، هم دولت‌ها و هم بازیگران غیردولتی تقریباً به‌طور قطع می‌توانند از این ابزار برای تأثیرگذاری بر جوامع، با افزایش دستکاری‌های شناختی و قلبی‌سازی اجتماعی استفاده کنند.»

این قبیل مسائل، با اشتباهات جزئی در الگوریتم‌ها، داده‌های ورودی، مدل‌ها و... شروع می‌شوند و در فرآیند تصمیم‌گیری رشد می‌کنند. بنابراین قبل از بروز آنها، دولت‌ها و سازمان‌ها باید به خوبی نسبت به چهارچوب مشخص و راه‌مهارشان آگاهی کسب کنند. یکی از مخاطراتی که هوش مصنوعی می‌تواند ایجاد کند خود، به صورت دومینووار منجر به ایجاد زیان‌های جبران‌ناپذیر شود، مخاطرات اخلاقی است. اخلاق مفهومی پیچیده است. به زبان ساده، نظامی از اصول یا قواعد و دستوراتی است که کمک می‌کند خوب یا درست را تعیین کنیم. اخلاق به‌دو دسته انتزاعی و کاربردی تقسیم می‌شود. اخلاق کاربردی، شامل اخلاق فناوری نیز هست و اخلاق هوش مصنوعی از این نوع است. اخلاق هوش مصنوعی، شامل اصولی است که روی اخلاق ماشین، ربات و سایر کارگزاران هوش مصنوعی تمرکز می‌کند و به این سوال مهم می‌پردازد که توسعه‌دهندگان، تولیدکنندگان و اپراتورها و کاربران انسانی، چگونه باید رفتار کنند تا آسیب‌های اخلاقی ناشی از هوش مصنوعی در جامعه را به حداقل کاهش دهند. البته برخی از این مسائل، بین سیستم‌های هوش مصنوعی و سایر سیستم‌های رایانه‌ای مشترک بوده و برخی دیگر، مختص هوش مصنوعی است. در پروژه‌های آینده‌نگر بررسی مسائل اخلاقی هوش مصنوعی انجام شد، چالش‌ها به سه دسته تقسیم شدند:

۱. موضوعات مربوط به یادگیری ماشین، شامل چهار زیردسته کلی: حریم خصوصی، پایداری، شفافیت و امنیت
۲. موضوعات مربوط به دنیای دیجیتال شامل: موضوعات اقتصادی (شامل از بین رفتن مشاغل، تمرکز قدرت اقتصادی، هزینه‌نواوری)، عدالت و انصاف (منافسه در مورد مالکیت داده، تأثیر منفی بر سیستم‌عدالت، ضعف دسترسی به خدمات عمومی، نقض حقوق بشر کاربران نهایی، نقض حقوق بشر در زنجیره ارزش، تأثیر منفی بر گروه‌های آسیب‌پذیر، بی‌انصافی)، آزادی (عدم دسترسی و آزادی اطلاعات)، عدم رفتن قدرت تصمیم‌گیری انسانی، از دست دادن آزادی و استقلال فردی)، عدم قطعیت (اثرات نامطلوب ناخواسته و غیرقابل پیش‌بینی، اولویت‌گذاری مسائل اخلاق و مسائل اخلاق نامطلوب و مخرب) و مسائل اجتماعی گسترده‌تر (روابط نابرابر قدرت، عدم تقارن قدرت، مسائل کنترل و استفاده از داده و سیستم‌ها، عدم رضایت آگاهانه، عدم اعتماد، ظرفیت کاربرد در صنایع دفاعی و نظامی، تأثیر منفی بر سلامت، کاهش ارتباطات انسانی، تأثیر منفی بر محیط زیست).
۳. موضوعات و مسائل مربوط به متافیزیک: آگاهی ماشین، بیداری هوش مصنوعی،

پایایی، شفافیت و امنیت

۲. موضوعات مربوط به دنیای دیجیتال شامل: موضوعات اقتصادی (شامل از بین رفتن مشاغل، تمرکز قدرت اقتصادی، هزینه‌نواوری)، عدالت و انصاف (منافسه در مورد مالکیت داده، تأثیر منفی بر سیستم‌عدالت، ضعف دسترسی به خدمات عمومی، نقض حقوق بشر کاربران نهایی، نقض حقوق بشر در زنجیره ارزش، تأثیر منفی بر گروه‌های آسیب‌پذیر، بی‌انصافی)، آزادی (عدم دسترسی و آزادی اطلاعات)، عدم رفتن قدرت تصمیم‌گیری انسانی، از دست دادن آزادی و استقلال فردی)، عدم قطعیت (اثرات نامطلوب ناخواسته و غیرقابل پیش‌بینی، اولویت‌گذاری مسائل اخلاق و مسائل اخلاق نامطلوب و مخرب) و مسائل اجتماعی گسترده‌تر (روابط نابرابر قدرت، عدم تقارن قدرت، مسائل کنترل و استفاده از داده و سیستم‌ها، عدم رضایت آگاهانه، عدم اعتماد، ظرفیت کاربرد در صنایع دفاعی و نظامی، تأثیر منفی بر سلامت، کاهش ارتباطات انسانی، تأثیر منفی بر محیط زیست).

۳. موضوعات و مسائل مربوط به متافیزیک: آگاهی ماشین، بیداری هوش مصنوعی،